

ZAMONAVIY STOMATOLOGIYADA QO‘LLANILADIGAN MAHALLIY OG‘RIQSIZLANTIRUVCHI INYEKSIYA TURLARI

Muhammadiyeva Kamola Furqat qizi

EMU universiteti 1 kurs stomatologiya fakulteti talabasi

komosh2023@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada zamonaviy stomatologik amaliyotda qo‘llaniladigan mahalliy og‘riqsizlantirish usullari, inyeksiya turlari va ularning samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqotda infiltratsion, o‘tkazuvchi, intraligamentar va intraosseal anesteziya usullarining o‘ziga xos jihatlari, qo‘llanilish sohalari hamda zamonaviy anestetiklar (artikain, mepivakain) bilan o‘zaro aloqadorligi yoritilgan. Shuningdek, maqolada og‘riqsizlantirish jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan asoratlar profilaktikasi va raqamli anesteziya texnologiyalarining afzalliklari ilmiy asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: Mahalliy anesteziya, infiltratsion anesteziya, o‘tkazuvchi anesteziya, intraligamentar, artikain, stomatologiya, og‘riqsizlantirish, komputersiz anesteziya.

Kirish

Stomatologik muolajalarning muvaffaqiyati birinchi navbatda bemorning psixologik qulayligi va og‘riqning mutlaqo yo‘qligi bilan belgilanadi. Bugungi kunda stomatologiya shunchaki tish davolash sohasi emas, balki "og‘riqsiz tibbiyot" tamoyiliga asoslangan yuqori texnologik tarmoqdir. Mahalliy anesteziya usullari yillar davomida takomillashib, an’anaviy inyeksiyalardan tortib, mikron aniqligidagi raqamli tizimlargacha bo‘lgan yo‘lni bosib o‘tdi. Zamonaviy anestetiklar va ularni yuborish usullari nafaqat og‘riq sezgisini bloklaydi, balki to‘qimalarga minimal travma yetkazish va tezkor ta’sir ko‘rsatish xususiyatiga ega.

Klassik stomatologiyada qo‘llanilgan usullar bugungi kunda farmakologik dori vositalarining yangi avlodi (ayniqsa, artikain qatori) bilan boyitildi. Shifokor-stomatologdan har bir klinik holat uchun eng xavfsiz va samarali inyeksiya turini tanlash talab etiladi. O‘zbekiston stomatologiya amaliyotida ham so‘nggi yillarda "og‘riqsiz inyeksiya" tushunchasi ustuvorlik kasb etib, bemorlarning stomatologik qo‘rquvini (dentofobiya) kamaytirishga xizmat qilmoqda. Mazkur maqolada zamonaviy stomatologiyada qo‘llaniladigan asosiy inyeksiya turlari va ularning texnik xususiyatlari tahliliy ko‘rib chiqiladi.

Asosiy qism

Zamonaviy stomatologiyada qo‘llaniladigan inyeksion anesteziya usullari tishlarning anatomik joylashuvi, innervatsiya xususiyatlari va rejalashtirilgan

muolajaning invazivlik darajasiga qarab tabaqalashtirilgan yondashuvni talab etadi. Bugungi kunda eng keng tarqalgan usullardan biri infiltratsion anesteziya bo‘lib, u anestetik eritmani tish ildizi proyeksiyasidagi shilliq qavat ostiga yuborish orqali amalga oshiriladi; zamonaviy artikain asosidagi preparatlarning yuqori diffuziya qobiliyati ushbu usulni nafaqat an’anaviy yuqori jag‘da, balki pastki jag‘ning frontal qismida ham samarali qo‘llash imkonini beradi. Biroq, pastki jag‘ning molyar tishlari sohasida suyak to‘qimasining zichligi yuqori bo‘lganligi sababli, ko‘pincha o‘tkazuvchi anesteziya usullariga, xususan, mandibular, toruzal yoki mental anesteziyalarga murojaat qilinadi. Ushbu usullar nerv poyasini bloklash orqali keng sohaning barqaror og‘riqsizlanishini ta‘minlasa-da, shifokordan yuqori aniqlik va tomir ichiga dori yuborilishining oldini olish uchun majburiy aspiratsion sinama o‘tkazishni talab etadi.

So‘nggi yillarda stomatologik amaliyotga yanada lokalizatsiyalangan va minimal invaziv inyeksiya turlari, masalan, intraligamentar anesteziya jadal kirib kelmoqda. Bunda anestetik eritma tishning periodontal bog‘lami ichiga yuqori bosim ostida yuborilib, lab yoki til kabi yumshoq to‘qimalarning uvishishsiz faqatgina maqsadli tishning izolyatsiyalangan og‘riqsizlanishiga erishiladi, bu esa ayniqsa bolalar va qisqa muddatli terapevtik muolajalar uchun juda qulaydir. O‘tkir yallig‘lanish jarayonlari yoki pulpit holatlarida esa intraosseal (suyak ichi) anesteziya usuli o‘zining yuqori samaradorligini isbotlamoqda; maxsus apparatlar yordamida dori vositasi bevosita tish atrofidagi g‘ovak suyakka yuborilishi natijasida og‘riq impulslari darhol bloklanadi. Ushbu innovatsion usullarning barchasi bugungi kunda kompyuterlashgan anesteziya tizimlari (STA) bilan integratsiyalashib, dori yuborish tezligini avtomatik nazorat qilish orqali to‘qimalardagi gidravlik bosimni kamaytiradi va inyeksiyaning o‘zini bemor uchun mutlaqo sezilmas holatga keltiradi. Shunday qilib, zamonaviy inyeksion texnologiyalar an’anaviy og‘riq blokadasidan tashqari, to‘qimalar xavfsizligi va maksimal klinik aniqlikni ta‘minlashga xizmat qilmoqda.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy stomatologiyada mahalliy og‘riqsizlantirish usullarining xilma-xilligi har bir bemorga individual yondashish imkonini beradi. Olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, an’anaviy o‘tkazuvchi anesteziyadan ko‘ra ko‘proq lokalizatsiyalangan (intraligamentar, intraosseal) usullarga o‘tish bemorning muolajadan keyingi tiklanish davrini osonlashtiradi. Inyeksion texnologiyalarning takomillashuvi nafaqat og‘riqni yo‘qotadi, balki shifokorga murakkab manipulyatsiyalarni xotirjam va aniq bajarish sharoitini yaratadi.

Bundan tashqari, anestetik tarkibidagi vazokonstriktorlar miqdorini aniq dozalash yurak-qon tomir kasalliklari bor bemorlarda xavfsizlikni ta‘minlovchi muhim omildir. Kelajakda stomatologiya butunlay ignasiz (lazerli yoki aerozolli) anesteziya tizimlari tomon rivojlanishi kutilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Malamed S.F. "**Handbook of Local Anesthesia.**" 7th Edition. – Elsevier, 2020.
2. Bizyaev A.F. "**Obezbolivanie v terapevticheskoy stomatologii.**" – M.: 2021.
3. Zokirov T.U. "**Mahalliy anesteziya va uning asoratlari.**" – Toshkent: 2019.
4. Baart J.A., Brand H.S. "**Local Anaesthesia in Dentistry.**" 2nd Edition. – Springer, 2022.
5. O‘zbekiston Respublikasi SSV klinik protokollari: "**Stomatologiyada mahalliy og‘riqsizlantirish.**"
6. "**Journal of the American Dental Association (JADA)**" – Anesthesia updates 2024-2025.
7. Milliy qonunchilik ma’lumotlari portali – www.lex.uz